

АЎТАРЫЗАЦЫЯ ГАЗЕТНАГА ТЭКСТУ (на матэрыяле калонкі рэдактара)

Вызначальнай асаблівасцю маўленча-мысленчага працэсу ў СМІ пачатку XXI стагоддзя стала ацэнчасць, актывізацыя якой цесна звязана з персаніфікацыяй сучаснага журналіста і аўтарызацыяй медыйных матэрыялаў, што дыягназуе ўзмацненне фатычнай функцыі, павышэнне дзейнасці журналісцкага твора і вынікуе станаўленне новага для постсавецкіх СМІ тыпу журналістыкі – «канцэптуальнай».

Сучасны аўтар (а ўцэлым і СМІ як калектыўны суб'ект) шукае розныя формы максімальнага самавыражэння. Традыцыйна гэтая тэма акрэслівалася даследаваннямі ў накірунку знаходжання ў публіцыстычным тэксце аўтарскага «я» або вобраза аўтара прымяняльна да розных жанраў.

Найбольш цікавай і прыдатнай для комплекснага вывучэння спосабаў аўтарызацыі становіцца аўтарская калонка, якая значна пашырылася ў рэспубліканскай прэсе: «Пісьма из Лондона Натальи Лещенко», «Личное с Владимиром Степаном», «Кочка зрения Сергея Канашица», «Дело вкуса от Элеоноры Езерской», «Колонка Татьяны Сулимовой», «Пісьма Инессы Плещачевской», «Колонка Лиды Пересыпкиной» і інш. Яшчэ больш шматбацьцальным для даследавання з'яўляецца гарманічна сінтэзаваны від аўтарскай калонкі – калонка рэдактара.

Прадметам аналізу абярэм калонку рэдактара газеты «СБ. Беларусь сегодня» П. Якубовіча, які падчас працы ў газеце «Знамя юности», а таксама ў якасці іміджавага фельетаніста

яшчэ ў савецкі час меў высокую ступень персаналізаванасці сваёй тэкставай дзейнасці.

Сучасны журналіст, на думку даследчыкаў, паўстае асобай, якая самастойна асэнсоўвае і ацэньвае рэальную сітуацыю, моўнай разняволенасцю дэманструе сваю светапоглядную пазіцыю і індывідуальнасць [1, с. 18]. Да прыкладу: *«Две трети работающих в кадре тележурналистов оставляют устойчивое впечатление инкубатора. Иногда думаешь: не папа ли Карло долотом и рубанком сработал их конвейерным методом? Пытаясь разгадать этот феномен, допускаю, что, может быть, это следствие массового осложнения какой-то тайной пандемии безвкусицы? Может, им кажется, что это очень кинематографично: делать большие глаза, возбужденно тараторить на бегу и по-кукольному вверх-вниз махать обеими руками?»*. Сігніфікацыя аўтарскай калонкі залежыць ад моўнай асобы аўтара, яго прафесійных здольнасцей і выяўляе думку не рэдакцыі, а канкрэтнай асобы: *«По моему мнению, люди должны иметь возможность открыто и честно сообщать о готовящихся или совершенных преступлениях, закон при этом должен обеспечивать им свое благорасположение. Но анонимки, касающиеся “морали” и прочих житейских материй, должны расходиться не дальше мусорной корзины. Во всяком случае, в редакции “СБ” заведено так!»*.

Сам фармат аўтарскай калонкі прадвызначае дамінаванне ў публіцыстычным маўленні рознага тыпу аўтарызаваных канструкцый: *«Этот вполне бородатый анекдот я вспомнил в связи с коррупционным скандалом, который сейчас, как цунами, разрушает тихое болотце Европарламента...»*. Аўтарызацыя тэксту, у сваю чаргу, вынікавала інтэнсіфікацыю эмацыйнага выкладу інфармацыі, перадачу ў матэрыяле ўласных пачуццяў і перажыванняў, дамінаванне суб'ектыўнага: *«Счастливые люди не пишут в редакцию. Если и пишут, то очень редко. Ну в самом деле, кому придет в голову кричать на весь мир, что в личной и безличной жизни у него все прекрасно? Письма пишут те, у кого болит душа и обливается кровью сердце... За долгую редакторскую службу мне пришлось читать тысячи посланий, после которых рука тянулась за нитроглицерином*

и накатывало отчаяние от бессилия – иногда при всем желании ничем нельзя помочь человеку».

Шматлікія маўленчыя факты з даследаваных матэрыялаў сведчаць пра тое, што памкненне да эмацыйнальнага выражэння асабістых перажыванняў і пачуццяў прывяло да змянення ў аўтарскіх публікацыях суаднесенасці экспрэсіі і стандарту. Параўнаем: *«Так что с полным основанием могу позволить себе корректно ответить желающим совместно “порулить” газетой: сердечное спасибо, в ваших административных услугах пока не нуждаюсь. И лично вам ничего не должен!»*. Стылістычна апраўданым і кантэкстуальна матываваным у аўтарскіх калонках становіцца тэкст, дзе экспрэсія актыўна прэвалюе: *«весь вышеперечисленный идиотизм», «не мой стиль – бессмысленная грубость. Ей-богу, обидно...», «что ж, я готов выслушать контраргументы», «но решать свои проблемы следует без приступов падучей...», «так что опять, совершенно того не желая, с привольной магистрали размыслизмов я незаметно съехал на скользкую тропинку политики»* і інш.

Максімальная індывідуалізацыя наглядаецца праз пастаянную акцэнтualізацыю на аўтарскім «я»: *«я задержу внимание читателей на...», «я вроде бы понимаю, “что к чему”, но действительность не устает удивлять», «буду рад ошибиться, однако трудно избавиться от впечатления», «напомню её содержание», «по моим ощущениям», «и, как тогда я смутно подзревал», «не скажу, как говорится, за всю Одессу, скажу о...», «которые, как я понимаю, идут...», «но не могу отделаться от ощущения»* і інш. Асабовы займеннік «мы» калі і ўжываецца ў аўтарскіх калонках, то пераважна ў значэнні «аўтар і чытач»: *«Конечно, все мы – люди и всем нам очень хочется заглянуть за горизонт», «С тех, кому много дано, мы вправе много спрашивать», «Когда мы осмыслим уроки трагического опыта века?», «Аналогичные “оригинальные идеи” мы, наверное, услышим с экрана еще не раз и не два»* і інш.

Яшчэ адным спосабам аўтарызацыі тэксту ў калонцы рэдактара стала актывізацыя рознага кшталту кантактаўстанавляльных (фатычных) стратэгіяў і тактык, скіраваных на дыялог. Так, аўтарскія інтэнцыі ўцягваюць чытача ў дыялог, пра-

дугледжваючы магчымасць інтэрпрэтацыі паведамлення. Да прыкладу, П. Якубовіч у матэрыяле «Не надо нервничать. Спокойно разберемся! (из почты главного редактора)» звяртаецца да лістоў, якія, што адзначае і сам Павел Ізотавіч, «стали комментарием к опубликованным на прошлой неделе под рубрикой “Колонка редактора” авторским материалам», і дае ўжо ў адказ свой «каментар». Такім чынам мадэлюецца сітуацыя, якая ўплывае на аўтара і яго тэкст, пастаянна мяняецца суднасенасць фактараў адрасат і адрасант. Праз журналісцкі тэкст аўтар правакуе чытача на асабістую творчасць, калі той дзеліцца меркаваннямі, думкамі, фактамі: *«Давайте, уважаемые читатели, заинтересованно размышлять о жизни, о сегодняшнем и завтрашнем дне. Спокойно и уважительно. Даже если мы не всегда согласны друг с другом. Ничего. Ведь и сегодня, и завтра нам жить в одном доме. Пишите».* У той жа час аўтар пакідае за сабой права выбару свайго суразмоўцы: *«За три дня этой недели получил чуть более 30 писем. Пишут, как всегда, о разном. Немножко, правда, смущает, что активизировались анонимщики... Коль письмо анонимное, то хоть убей, но нет ему веры, уж как себе хотите, господа авторы... А вдруг вы сводите личные счеты, хитренько распространяете сплетни – что, газета должна идти у вас на поводу? Нет уж, если решили написать в “СБ”, то делать это нужно с открытым, как говорится, забралом. Иначе мы так и будем втягивать друг друга в эпоху, где бал правит подозрительность и наветы...».* Скіраванасць на дыялог вынікуе частотнае ўжыванне звароту да чытача: *«Уверен, что вы, наши читатели, имеете собственное представление о своей газете – иначе б не выписывали её!».* Асабліва факт дыялагічнасці відавочны ў пыталых, пытална-рытарычных канструкцыях: *«Кто, впрочем, может сказать, что у нас нет проблем?»*, *«А как же насчет ответственности?»*, *«Что они скажут?»*, *«Кому и что тут неясно?»*, *«Что ж получается?»* і г.д.

Выбар моўных сродкаў, якія фарміруюць індывідуальны, аўтарскі стыль, выражаюць маўленчую асобу журналіста, цалкам залежыць ад сукупнасці характарыстык канкрэтнага аўтара. Да прыкладу: *«Выпущенный из бутылки джин спо-*

собен пойти дальше – осенние события во Франции должны подсказать “политкорректной” Европе что к чему»; «Подумаешь... Мы ж не немцы какие-нибудь, чтобы любому закону тут же брать под козырек», «Любой, кто мало-мальски знаком с порядками, царящими в сфере “телевизионной аналитики”, в курсе того, что над головой Соловьева, Сорокиной, а чуть раньше – Савика Шустера и Евгения Киселева, на видном месте висит указательный палец, коему и следуют общенародные оракуль», «Терпеливо прослушав экономистов, я строился. Конечно, до вчерашней телесессии я тоже знал, что щеголяющего не терминами, а блеском анализа экономиста встретить в Минске так же сложно, как в Норильске попугая. Но почему-то от молодого Ярослава Романчука я – только без обид! – ожидал более осмысленного выступления» і інш. Так імя журналіста становіцца своеасаблівым «брэндам» выдання, а стыль – аўтарскай візітоўкай.

Такім чынам, прыведзены аналіз пацвярджае заўважаную даследчыкамі тэндэнцыю эвалюцыі публіцыстычнага тэксту – павелічэнне колькасці аўтарызаваных канструкцый і розных спосабаў аўтарызацыі газетнага тэксту, што вынікуе трансфармацыю жанравай сістэмы, канстатуе змены ў лагасферы сучасных СМІ.

Літаратура

1. Іўчанкаў, В.І. Медыярыторыка: рытарычныя асновы журналістыкі, лінгвістыка публіцыстычнага тэксту, дыскурсны аналіз сродкаў масавай інфармацыі / В.І. Іўчанкаў. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2009. – 280 с.